

ІСТОРИОГРАФІЯ (від *історія* та *...графія*) — наукова дисципліна, що вивчає історію історичної та інших галузей науки. Об'єктами її дослідж. є процес і етапи розвитку істор. думки, організац. форми та заг. структура істор.-наук. діяльності (навч. заклади, дослідниц. установи, товариства, центри), формал. (галузі, дисципліни) та неформал. (напрями, школи, групи) інституціоналізація науки, соціокультурні й інтелектуал. передумови і фактори наук. розвитку, теорія та методологія істор. дослідж., стан і перспективи розроблення дослідниць. проблематики, твор. доробок і спадок окремих істориків тощо. Терміном «І.» також позначають сукупність істор. дослідж. з певної проблематики, теми чи галузі істор. науки, що мають просторово-хронол. єдність та спіл. предмет дослідж.: І. новіт. історії України, церк. І., І. нац. революції та ін. У 17–18 ст. в деяких європ. країнах І. називали офіц. життєпис королів, імператорів, династій або представників найвищої станової ієрархії, виконаний на замовлення за каноніч. традиціями спеціально признач. особою — історіографом. Тривалий час І. ототожнювали лише з власне істор. наукою, однак нині історіогр. дослідж. стали невід'єм. складовою й ін. галузей науки, оскільки будь-які ґрунтовні студії з певної проблеми потребують заглиблення в історію питання: вивчення еволюції наук. думки, боротьби різних її напрямів, закономірностей розвитку тощо. Становлення І. зумовлене низкою чинників сусп. та наук. розвитку, зокрема знач. нагромадженням емпірич. відомостей і переходом від описової (наратив.), теоцентрич. фіксації істор. досвіду до його теор. осмислення та інтерпретації, що мало наслідком секуляризацію істор. знань; підвищеною увагою до проблем етнополіт. і держ. ідентичності у період створення нац. держав (18–19 ст.), політ. доцільність яких обґрунтовували шляхом актуалізації істор. минулого. Розрізняють І. донаук. (у формі літописів, хронік) і наук. доби. Процес формування наук. І. тривав упродовж 1-ї пол. 19 ст. У 19 ст. наук. аналіз стану вивчення певної проблеми, відповід. літ.-ри, концепцій, гіпотез, підходів став неодмін. нормою істор. дослідж., що на поч. 20 ст. призвело до виокремлення з джерелознав. і бібліогр. студій історіогр. праць. Протягом 1-ї третини 20 ст. у публікаціях **Д. Багалія**, **М. Грушевського**, **Д. Дорошенка**, **В. Іконникова** та ін. окреслено предмет, функції та завдання І. як галузі укр. істор. науки. Процес інституціоналізації І. завершився у рад. добу наданням їй формал. статусу, але подальший розвиток був викривлений і обмежений ідеол. догматами тоталітар. режиму. В еміграції та у діаспорі укр. І. розвивалася в умовах іноетніч. культур. й інтелектуал. середовища на засадах самозбереження нац. традицій. Сучасна І. роз-

вивається під домінант. впливом студій із наукознавства, історіософії, культурології, політології, соціології та ін. наук. галузей і дисциплін, що значно розширює предмет І., збагачує її методол. інструментарій, сприяє формуванню нового понятій., категоріал. апарату та поширенню міждисциплінар. дослідж. для опрацювання історіогр. проблем.

Рекомендована література

1. Иконников В. С. Опыт русской историографии: В 2 т., 4 кн. К., 1891–92. Т. 1, кн. 1–2;
2. 1908. Т. 2, кн. 1–2;
3. Багалій Д. Нарис української історіографії. Т. 1, вип. 1–2. К., 1923–25;
4. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. Прага, 1923;
5. К., 1996;
6. Андрусак М. Українська історіографія // Зб. Укр. наук. інституту в Америці. Т. 1. Сент-Пол; Прага, 1939;
7. Рубинштейн Н. Л. Русская историография. Москва, 1941;
8. О. Ohloblyn. Ukrainian Historiography 1917–1956 // The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U. S. New York, 1957. Vol. 5–6;
9. Марченко М. І. Українська історіографія (з давніх часів до середини XIX ст.). К., 1959;
10. Крупницький Б. Історіознавчі проблеми історії України: Зб. статей. Мюнхен, 1959;
11. Чубатий М. Українська історична наука: її розвиток і досягнення. Філадельфія, 1971;
12. Розвиток історичної науки на Україні за роки Радянської влади. К., 1973;
13. G. Vernadsky. Russian Historiography: A History. Belmont, 1978;
14. Историография истории Украинской ССР. К., 1986;
15. Сарбей В. Г. Очерки по методологии и историографии истории Украины (период капитализма). К., 1989;
16. S. Velychenko. Shaping Identity in Eastern Europe and Russia Accounts or Ukrainian History, 1914–1991. New York, 1993;
17. Кравченко В. В. Нариси з української історіографії епохи національного відродження (друга половина XVIII – середина XIX ст.). Х., 1996;
18. Кондратюк К. Українська історіографія XIX – початку XX століть: основні напрями і концепції. Л., 2002;
19. Сучасна українська історіографія: проблеми методології та термінології: Мат. Всеукр. наук.-метод.

семінару (Київ, 17 черв. 2004). К., 2005;
20. Кравченко В. Україна, Імперія, Росія: Вибрані статті з

модер. історії та історіографії. К., 2011.
Ю. А. Пінчук

Бібліографічний опис:

Історіографія / Ю. А. Пінчук // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-12818>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).